

דף נא.

אמר רבא מ"ט דר"ג, דמספקא ליה גט אי דחי אי לא דחי, מאמר אי קני אי לא קני וכו'.

[א] בקושיית הגמ' מ"ט דר"ג, נחלקו הראשונים אי מושכל ראשון הוא כרבנן או כר"ג.

- א. הגמ' הקשה 'מאי טעמא דרבן גמליאל' ונחלקו רבא ואבבי לפרש שיטתו. והרשב"א דייק מזה דהפשטות הוא כרבנן דכיון דאין הגט והמאמר מהני לגמרי אי"כ נשאר מקום שיחול מאמר אחר מאמר וגט אחר גט. ועי' תי' רבא דר"ג מספקא ליה אי מהני לגמרי ולא נשאר מקום לחול, ולאבבי דכבר עשה כל כח שיש לו לעשות [וצ"ב עומק כוונתם].
- ב. אמנם בתוס' בע"ב (ד"ה ביאה פסולה) חלקו ע"ז וכתבו דמסתבר כר"ג דאין מאמר אחר מאמר לפי שקנה המאמר הראשון כל מה שיש למאמר לקנות. וטעמא דרבנן אטו ביאה פסולה ע"ש נוצ"ל דלכן תקנו מאמר וגט לכל חד וחד כדאיתא הכא בדברי אבין. ויל"ע במאי פליגי הרשב"א ותוס'.
- ג. ואפשר י"ל עפ"י מה שחקרו האחרונים, בגדר מאמר אי הוי קנין 'יבום', דמדרבנן מהני גם כסף ושטר ליבום במקצת, ואז מסתבר כתוס' דאותו דרגת יבום שיש במאמר כבר נעשה ביבמה הראשונה ואין יבום אחר יבום. אמנם אי מאמר הוא דין קידושין דעלמא דאפשר לקדש יבמתו, אי"כ מסתבר דיוכל לקדש כל יבמה ויבמה, ויש מאמר אחר מאמר. [ורק קשה על תוס' למה הגמ' הקשה מ"ט דר"ג, הו"ל להקשות מ"ט דרבנן וכדקשה הרשב"א וצ"ע].
- ד. בחזו"א (נשים ס"י קכ"ח סק"י"ב) פ"י טעמא דרבנן דיש מאמר אחר מאמר, דאע"ג דתקינן מאמר מ"מ לא תקנו שיחול בעצם אלא לחומרא להצריך גט ולאסור קרובים, אבל לא לקולא שלא יחול אחריו מאמר, ולכן לענין מאמר השני מוקמינן לה אדאורייתא דאין מאמר הראשון כלום, וכל חלות דינא דמאמר הוא אך ורק לחומרא להצריך גט ודו"ק.

ורבנן כל חד וחד תקינו ליה רבנן גט ומאמר ביבמה.

[ב] ביאור פלוגתת רבן גמליאל וחכמים אליבא דאבין.

- א. רש"י פ"י דכוונת רבנן דתקינן גט ומאמר לכל יבם ויבם, ולכל יבמה ויבמה, וא"כ אי"א לטעון דקמא כבר דחה כל כח הגט או כבר קנה כל כח מאמר, דכל אחד ואחד מן האחין תקינו ליה רבנן גט לחודיה ומאמר לחודיה.
- ב. ולפ"ז כפשוטו דעת ר"ג דחולק, היינו דס"ל דרק תקנו גט ומאמר אחד לכל הבית, ומיד שנעשית אחד כבר נעשה הכל.
- ג. ובערוך לנר העיר הערה נפלאה, דלכאורה זה תלוי בפלוגתת ר' יוחנן וריש לקיש לעיל (דף י:.) אי שליחותא דאחין הוי, דהא גט הוא תקנה במקום חליצה, אי"כ לר' יוחנן דאמרין דהחליצה הוא בשליחותא דכל האחין, אי"כ גם בגט הוי כנתגרשו כולם ואיזה כח נשאר להם, וכן לגבי מאמר דהא כל דתקון כעין דאורייתא תקון הוי כיבום דהוי שליחותא.
- ד. והעיר דלפ"ז יקשה הלכתא אהלכתא, דק"ל כחכמים דיש גט אחר גט והיינו דאין הגט הראשון חל בכל הבית, ואעפ"כ ק"ל כר' יוחנן דשליחותא דאחין קעביד. בעטרת שמואל (דף כ:.) תי' דצ"ל דס"ל לחכמים דרק יבום דהוי קיום דין בכל הבית אז הוי שליחותא דאחין, אבל מאמר דהוי קנין לעצמו לא מהני אלא לזיקה דידיה [וכ"כ עי"ז בברכ"א כאן].
- ה. ואגב יש לציין דבהמשך הגמ' צידדו דנחלקו ר"ג ורבנן אי יש זיקה, ולהרמב"ן עיקר דין דגט אחר גט תלוי בזיקה [ניתבאר להלן]. ועוד מצינו בע"ב דר"ג ס"ל דמאמר קונה קנין גמור, נפרש"י דקמא חשיב למקני כל כח המאמר ומשמע דבזה נחלקו.

אמר לך שמואל כי אמרי אנא אליבא דמ"ד יש זיקה, ור"ג סבר אין זיקה, וכו'.

[ג] צ"ב מהכ"ת לתלות פלוגתת ר"ג ורבנן בגט אחר גט ביש זיקה. רש"י ורמב"ן.

- א. ס"ד דר"ג ורבנן נחלקו בדין זיקה דלר"ג אין זיקה, ולרבנן יש זיקה. וצ"ע מה ענין גט אחר גט לזיקה, ורש"י פ"י דקס"ד דכי היכי דפליגי בגט אחר גט הי"נ פליגי בזיקה ואע"ג דמדבריהם אינו מוכח. ותמוה אי"כ מהכ"ת נימא דנחלקו בזה.
- ב. הרמב"ן תי' דבר יסודי, דנידון דגט אחר גט תלויה ועומדת בזיקה, דאי יש זיקה אז יש זיקות ואגידות של כל יבם ויבם להיבמה, וא"כ מהני הגט בינו ובין היבמה שפסק הקשר ממנו, אבל נשאר זיקת אחיו וגם הוא יכול ליתן גט, משא"כ אי אין זיקה אז על כרחך דהגט והמאמר מהני בקידושי המת, ואז מסתבר דאין גט אחר גט. [ונתבאר אצלינו בארוכה בדף כו:].

תוכן ענינים

- א. בענין למה הגמ' הקשה רק מ"ט דר"ג.
- ב. בענין ביאור פלוגתת ר"ג וחכמים לאבין.
- ג. בענין מ"ט גט אחר גט תלוי בזיקה.
- ד. בענין ביאת בן ט' ביבמה.
- ה. בענין למה לא נאסר יבמתו כסוטה.
- ו. בענין ההוכחה מר' נחמיה בדין מאמר.

דף נא: אמר רבי יוחנן רבן גמליאל ובי"ש ור"ש זבן עזאי ורבי נחמיה כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור, רבן גמליאל הא דאמרן זכו' ר"ש דתניא זכו'.
 ד] הגמ' מוכיח מר"ש דמאמר קונה קנין גמור מהא דביאת בן ט' הוי כמאמר. ביאור הענין.

- א. הנה אמרינן להלן (דף צו.) דביאת קטן ביבמתו הוי כמאמר [ואם בא להוציאה היא צריכה גט וחליצה כמו במאמר], ומזה הוכיחו דמאמר לר"ש קונה קנין גמור, מדקאמר דביאת אח השני על יבמתו של בן ט' דאינו חל, וע"כ דאין מאמר אחר מאמר.
- ב. והנה בעיקר דין ביאת בן ט' יש מחלוקת גדולה בראשונים, אי מהני מה"ת או לא, דבגמ' קידושין דף יט. דרשינן מדכתיב איש אשר ינאף את אשת איש' פרט לאשת קטן דליכא חיוב מיתה על אשת קטן, והגמ' מפרש דמיירי בבן ט' שבא על יבמתו, ותוס' פ"י דקמ"ל דאינו קונה כלל. ורש"י פ' דקונה מה"ת והוי מיעוט ממיתה.
- ג. ומבואר דלתוס' הא ד'כמאמר שויה רבנן' הוא כפשוטו, דנתנו לביאתו דין מאמר לקנות במקצת, אבל לרש"י הוא להיפוך דמה"ת נעשית כאשתו לגמרי, ורבנן מגרע גרעי לביאתו דלא יהא אלא כמאמר. ועיין ברמב"ן שהאריך בזה.
- ד. והמגיה על הריטב"א (אות צ"ט) העיר דאי ביאת בן ט' קונה מה"ת כרש"י והא דהוי כמאמר הוא שהחמירו שלא יהא אלא כמאמר, א"כ מה הביא הגמ' ראייה מר"ש דמאמר קונה קנין גמור מדאין מאמר אחריו, והא שאני ביבס בן ט' דקונה מה"ת, משא"כ מאמר דעלמא דהוי מדרבנן, דלמא יודה ר"ש דמהני מאמר אחריו, וצ"ע.
- ה. ובקרי"א הקשה באופ"א, דאי מאמר קונה מה"ת אז המקור הוא מדכתיב 'ולקחה' דגם ע"י קיחה דקידושין נעשית כאשתו, ואי ביאת בן ט' קונה מה"ת היינו מדכתיב 'אשת איש' דממעט קטן רק ממיתה. וא"כ דנלמדו משני מקורות א"כ איך הוכיחו מחד להשני, ומה לי דכמאמר שויה רבנן. ותי' דאע"ג דלר"ש מאמר קונה מה"ת, מ"מ ביאת בן ט' הוא מדרבנן, ולכן הביאו בדוקא מביאת בן ט' ולא ממאמר גמור [ובזה תי' קושית הראשונים, שהעירו תמיה עצומה, דהגמ' מוכיח דאין מאמר אחר מאמר מהא דמספקא ליה ר"ש בביאת בן ט' דהוי כמאמר, הא במאמר גופיה קאמר ר"ש דמספקא ליה אי קונה קנין גמור ולכן אינה אשת ב' מתים כמבואר לעיל (דף יח:). והקרי"א תי' כהנ"ל דהגמ' רוצה להוכיח על מאמר מדרבנן שאינו מה"ת וזהו רק בביאת בן ט'].

ה] תמיה בביאת שני איך לא נאסר הראשון מדין סוטה שאסורה לבעלה.

- א. תנן להלן (דף צו.) דבן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, אין ביאתו קונה לגמרי אלא כמאמר בעלמא, וק"ל דיש מאמר וביאה אחר מאמר, וא"כ אם אחד מן האחין אפילו קטן בן ט' באו על אשתו היא נאסרת לו דמהני קנינם בה.
- ב. אמנם ר"ש חולק כשבאיאת אח השני הוא קטן דלא נאסרה לראשון דאין ביאת השני קונה כלום, דממ"נ אי ביאת ראשון ביאה אז קנה לגמרי ואי אינו ביאה אז פשיטא דאינו כלום, וחזינן דביאת קטן שדינה כמאמר קונה קנין גמור כר"ג.
- ג. ותמהו רש"י ותוס' והראשונים, תיפוק ליה דאשתו של ראשון זינתה ע"י אח השני ונאסרת לבעלה כסוטה שזינתה.
- ד. ורש"י תי' דאין האשה נאסרת אלא בקינוי וסתירה, ותמהו תוס' והראשונים הא אין זה אלא בספק זנות דע"א אינו נאמן אלא ע"י קו"ס, אבל כשידענו שנבעלה בודאי היא נאסרת בלי קו"ס. ולכן תי' דמיירי שהיתה אנוסה, או שוגגת, או בקטנה דפיתוי קטנה אונס זכו', דבזה אינה אסורה. והרמב"ן תי' בשם ר"א אב ב"ד דכיון דנתמעטה אשת קטן ממיתה לכן אין בה דין שנאסרת בזנות לבעלה. וביאר בברכ"ש (גיטין ס"י) דהוי מיעוט בעצם האישות זכו'.
- ה. בישוב דברי רש"י נאמר כמה דרכים: א] בערוך לנר תי' דשפיר י"ל דמיירי שהיו עדי יחוד ולא עדי ביאה, ולכן לאוסרה לבעלה אין זה מספיק בלי קינוי וסתירה, אבל לקנין דמאמר מספיק הך עדות, ועיין ברכ"א שתי' כהנ"ל בהרחבה.
- ו. ב] באבי עזרי (ה'ל' אישות) וישועות דוד (אה"ע ס"י א') תי' עפ"י הבית הלוי, שכתב בדעת הרמב"ם דאע"ג דשומרת יבס שזינתה מותרת להיבס, מ"מ קינוי וסתירה דתלויה בקפידא דבעל מהני גם בשומ"י, ועפ"ז גם כאן י"ל דרש"י קאי בשיטת ר"א ב"ד המובא ברמב"ן, דחסר בהאישות לאוסרה לבעלה ע"י זנות, ולכן רק ע"י קו"ס נאסרת ודו"ק.

ו] הוכיחו מר' נחמיה דמאמר קונה לגמרי, דהא ביאה פסולה כמאמר שויה רבנן, ואעפ"כ אין אחריה כלום. ותמוה מגמ' להלן.

- א. תוס' והראשונים העירו, דהגמ' (דף נג:) ביאר שיטת ר' נחמיה בביאה פסולה דהכל יודעין דביאה וחליצה הוא דמהני כמפורש בתורה. ומבואר דלא גזרו כלום על ביאה פסולה, ולא משום אלימות הביאה שלא יועיל אחריו ביאה שניה.
- ב. א] תוס' הביאו מר"י ב"ר ברוך שחידש דהגמ' בא להוכיח דמאמר קונה לדידיה מה"ת, כיון דליכא תקנה דרבנן דהא ליכא סיבה למגזר. ב] תוס' פ"י דכל הטעם דיש מאמר אחר מאמר הוא אטו מאמר אחר ביאה פסולה, וכיון דלא גזר בביאה פסולה, א"כ מסתבר דאין מאמר אחר מאמר. ג] הרמב"ן פ"י דכמאמר שויה רבנן ר"ל דהיא חולצת עדיין אף לר' נחמיה [ואין אחריה כלום היינו דלא מהני אחריו גט וביאה], ואעפ"כ לא מהני ביאה אחריו, ה"ה דלא מהני מאמר אחר מאמר. ד] בקרי"א פ"י כע"ז דמאמר מהני מה"ת, וא"כ יש חסרון בהביאה פסולה שאחריו בעצם שאינו פוטר ע"ש.